Шум ріки долинав із ущелини.

Гори розбігалися на всі боки, як овеча отара. За ближчою горою, залитою зеленим сяянням трави, ще вище здіймалась чорна й крута, затемнена лісом, а за нею — третя синіла неясно й ховалася в хмарах. Величні й непорушні, вони були схожі на застиглі хвилі кам'яного моря, яке в сиву давнину котилось весело і вперто, але раптом зупинилось, перелякавшись своєї сили або ж зачудувавшись простором, який відкривався перед ним і який не в змозі подолати жодне море на світі. Ріка була схожа на бурхливу, бунтівничу душу гір. Ріка котилася й котилася, її невгамовна погоня заворожувала не тільки прибережне каміння, не тільки прибережні смереки, а й далекі вершини, яким також інколи починало здаватись, що вони покотилися разом із рікою, що вони також стали учасниками великої вічної погоні.

Зрідка вуйко прислухався до того шуму. Густий, наче шепіт і шурхіт гнаного вітром зів'ялого листя, той гомін води і зітхання битого хвилями каміння насторожували його, робили неспокійним, примушували тікати в глибокі звори. Але й там, у вогких та затінених ущелинах, бурий вуйко не знаходив заспокоєння: несподівано жилка прозорого потічка своїм холоднуватим співом, своїм блакитно-срібним блиском нагадувала про шум бурхливої ріки отам, унизу, і ведмідь роздратовано починав бурчати. Од його бурчання здригалися короткі шпильочки трави, листя на вільсі спалахувало то темними, то сивими боками,— і тільки мурахи не звертали уваги на ті погрози. І коли вуйко засинав, навіть уві сні його переслідував шум ріки, навіть уві сні чув, як похмуро і вперто гомонить душа гір, як наполегливо й трудно триває вічна погоня. Вуйко прокидався — і шум ріки пропадав, тільки модрини з суворою гордовитістю перешіптувались, наче переповідали одна одній про таємниці туманів, наче розповідали про вершини щось таке, чого й самі вершини про себе не знали. Принюхуючись до вітру та до запахів землі, вуйко крутив головою, потім знову вкладався на влежане місце і добре бачив, як чорно біжать у небо стовбури, як цвіте і блищить велика зірка, як обережно й чутливо застиг у проваллі холод. І він засинав — так, як

може заснути модрина, стежка або повітря: все відчуваючи, все вловлюючи, кожної миті готовий до оборони або до втечі.

...Сорока як затялася стрекотати. Варто вуйкові хоч трохи поворухнутись, як вона, спурхнувши з гілляки, перелетіла на кущ, ближче до нього, і сипонула таким торохкотінням, що бурий прожогом схопився й кинувся до неї. Сорока злинула вгору і тепер зайшлася знущальним стрекотом, вуйко аж головою закрутив. Коли птаха всілась на смереку, то бурий, довго не роздумуючи, сперся лапами на стовбур і взявся його розхитувати. Та де там і думати, щоб струсити сороку. А вона так насміхалась, що все навколишнє птаство уже чуло; її глузи, здається, долинали до самісінької ріки. Вуйко потрюхикав геть. Сорока зірвалась й пустилась навздогінці за ним. Можливо, це тривало б ще довго, але вуйкові пощастило пірнути поміж навалені буреломом сосни, далі в низький підлісок,— і сорока відстала, хоч довго ще не могла заспокоїтись, кричала на всі гори гнівно й хвальковито.

Нарешті вуйко дістався дикого малинника і взявся ласувати ягодами. Було тут задушливо; млосний, солодкуватий дух стояв між кущами,— такий смачний і дурманний, що, здавалось, можна насититися самим тільки духом. Вуйко зривав малину й зажмурювався од задоволення. Це була дика місцина, куди не заходили ні люди, ні звірі. Вперше сюди вуйко потрапив кілька років тому з матір'ю-ведмедицею. Коли був недосвідчений і нерозумний. Йому так сподобались ягоди, що кликав іти матір у малинник навіть восени, — й здавалося, що ягоди не відходять, що вони такі ж вічні, як і гори. Одного разу ведмедиця подалася до ріки і більше не повернулася. Саме відтоді й закралась у вуйкову душу неприязнь до ріки, і не так до ріки, як до людей, які живуть по її берегах, як до людських жител. Ходив на розшуки старої ведмедиці аж у села, і зустрічі з людьми налякали його, вселили страх. Зумів вижити, бо у всьому дотримувався того, чого вчила стара ведмедиця й що підказувало йому нутро звіра. Мати навчила його уникати людських осель — і він уникав їх, ніколи не проявляв зайвої войовничості, коли зустрічався з собаками, не забігав на пастівники, обминав полонини, зиму перележував у старому барлозі, в якому під свист хурделиці та під

морозне поскрипування смерек снилися добрі сни. І щороку приходив у цей малинник, де міг зустрітись тільки з пташками, які прилітали сюди також поласувати ягодами, та з бджолами і джмелями, котрі його хоч і жалили, та не завжди і не так уже й боляче. Всю малину з'їдав вуйко майже сам, і пізніше, коли наставали холодні дні, коли сльотило, він навідувався сюди, сподіваючись, що в природі сталося чудо, що ягоди не відійшли. Проте чуда не було, ягоди не поверталися, і ображений вуйко починав ревти, скаржачись на долю, і в далеких та близьких ущелинах йому відповідала луна.

Бурого розморило від ласощів і густого сонця, очі мружились, і він, сопучи, подався до струмка. Пройшов по тонкій, горбкуватій хребтині, що з'єднувала два узвишшя, а потім, скачучи з каменя на камінь, почав спускатися вниз. Уже проминув урвисько, коли зненацька його увагу прикували незвичайні звуки, що долинули звідти. Вуйко зупинився, задер голову, принюхуючись, і тепер очі були не такі м'які та розніжені, вони заблищали сухо й рішуче. Бурий до всього цікавий, а надто до того, що йому вдивовижу. А тому ступив до урвиська і, витягши шию, подивився вниз. Те, що побачив, так здивувало, що од несподіванки подався назад, ніби хотів утекти або приготувався захищатись, але цікавість перемогла, і вуйко знову зазирнув униз, сподіваючись, що мана розсіється...

Неподалік, на кам'яній приступці, сиділа дівчинка, затуливши долонями обличчя. Не могла чути, як мимо важко проходив вуйко, бо плакала. Саме її схлипування й привернуло його увагу. Можливо, вуйко, надивившись на дівчинку, що потрапила в біду, пішов би собі далі, але дівчинка підсвідомо відчула чужу присутність і одняла від обличчя долоні. Безпорадно озирнулась і наступної миті, помітивши над собою вуйкову голову, звелася на ноги й злякано втупилась у його очі. Так вони й дивилися одне на одного, і тому що були здивовані, то не могли дійти тями. Бурого заспокоїло те, що дівчинка застигла непорушно, вона не збиралася нападати, а вона, застерігши, що розгублений вираз не зникає з вуйкових очей, похо-робрішала й запитала жалібно:

— Вуйку, ти чого?

Ведмідь і не ворухнувся, а дівчинка, якій власний голос видався надміру плаксивим, перепитала уже впевненіше й сміливіше:

— Тобі страшно?

Мабуть, вуйкові й справді було страшно, але він вирішив не признаватися, бо перед ним ну ж зовсім малесенька дівчинка з заплетеними кісками, з подряпаним об галузку носом, зі збитими коліньми, — ну ж зовсім малесенька дівчинка, яка хотіла вдавати з себе хоробру, бо тікати звідси нікуди.

— Чого ти мовчиш? — докірливо запитала дівчинка, якій оцей бурий, ще недавно такий страшний, уже починав подобатись. Хотіла навіть його погладити, але хіба дотягнешся, коли вона так низько, а ведмідь так високо!

Вуйко не відповідав, а все дивився й дивився, то дівчинка сказала:

— А який ти смішний!

Мабуть, оця зверхність, оце кепкування розгнівали вуйка, бо голова його зникла, і дівчинка знову зосталася сама на кам'яній приступці. Спершу думала, що ведмідь ще зазирне в урвисько, але він не зазирав, і дівчинка, яка пригадала своє безнадійне стайовище, затулила долонями обличчя й заплакала.

А вуйко спустився до потоку. Біля виру, де вода пухирилась на повалених стовбурах та гранітних скалках, заламувалась невелика веселка. Сонце сяяло в розпорошених краплях, а краплі, наче кольорові мухи, на коротку мить зривались вгору — і весело падали назад, на гнучку спину потоку, який топив їх у собі й шалено ніс по звивистому жолобку. Бурий підніс лапу й ударив по веселці. Проте вона не зникла. Бурий напився води і ще раз замахнувся на веселку. Але вологий, мерехтливий блиск зостався в повітрі — його не можна було збити. Тоді

ведмідь заходився розворушувати стовбури та гостре каміння, об яке бився потік. Незабаром веселка щезла, і її зникнення так само здивувало вуйка, як і недавнє сяяння. Очманіло дивився на те місце, де ще недавно вона жила в прозоро чистих краплинах, а потім, нічого не втямивши, о дійшов трохи вбік і приліг у заростях темника. Дрімалося солодко; жебоніння потоку заспокоювало; золотиста, достигла тиша тремтіла між схилами гір, а долина загусла в тремтячій блакиті, яка поблизу ледведедве синіла/ далі — наче аж видзвонювала тонко й напружено, а ще далі — була схожа на голубу кригу, яка заповнила простір поміж землею й небом. Мовчав ліс, заглибившись у свої зелені думки, а стовбури вікових смерек із натхненним завзяттям летіли догори, — то сама земля п'ялася у вишину, то самі оці непорушні гори виростали, посилаючи із свого кам'яного серця гінкі, порскі стовбури дерев.

Коли вуйко чвалав назад, то знову почув схлипування. Цікавість ворухнулась в ньому, і вуйко зазирнув униз. Дівчинка сиділа на тому ж місці, що й перше. Зразу ж помітила бурого, бо чекала, що він повернеться. Тепер дівчинка дивилася на нього зовсім не перелякано, а навіть докірливо.

— Де ти ходив? — запитала в бурого, наче в доброго знайомого, який повинен був сидіти невідлучно біля неї.

їй здалося, ніби вуйко винувато кліпнув,— і дівчинка зразу ж мовила:

— І не виправдовуйся. Я більше тобі не вірю. Через якусь хвилю вона поцікавилась:

— Ти знову підеш?

Але з вуйком, мабуть, щось сталося, бо він і не думав іти геть, як ото ще недавно. Ведмідь подався вперед, із-під його лап посипалося з шурхотом каміння, — і ось він уже стрибнув униз. Бурий, ставши поруч, виявився такий великий, що дівчинка подумала про те, варто їй боятися

його чи ні, й вирішила, що не варто. Але зрозуміла, що мусить запобігти його ласки, бо невідомо, що він іще з нею зробить. І дівчинка сказала:

— Це я до батька йшла на полонину. Навіть мати не знає, куди я подалась.

Вуйко, мабуть, усе розумів, бо дивився на дівчинку довірливо й зовсім не сердито.

— А тут хотіла зірвати квітку, — вела далі дівчинка, — то оступилась і впала, ледь-ледь не звалилась далі.

Помовчала й додала:

— А ти зовсім не страшний.

Проте наступної миті перелякалась його, бо вуйко ступив до неї, обхопив лапами. Дівчинка зажмурилася, хотіла крикнути бурому, що не такий він і гарний, що він вуйко, справжнісінький гірський вуйко, але тут їй здалося, що вони падають, і дівчинка міцно стиснула вуста і дужче заплющила очі. Розплющила повіки лише тоді, коли відчула, що нічого з нею не сталося, що вона вже стоїть на твердому. Спершу поправила своє плаття, а тоді вже мовила до вуйка:

— Ну, чого ти? Чого?

Потім озирнулась і, зрозумівши, що бурий виніс її з урвиська, сказала майже весело:

— Хе, який ти!

Вона й сама зараз не знала, як можна віддячити вуйкові, а тому стояла перед ним — невисока, з заплетеними матір'ю кісками, з

подряпаним об галузку носом — і усміхалась. Хоча ведмідь пильно дивився на неї, хоча в його очах загусала глибока лісова тиша, проте дівчинці здавалося, що він зараз також усміхнеться.

— От який ти! — тільки й спромоглася повторити вона.

Вуйко крутнув головою туди-сюди, наче соромився тієї похвали. В його зіницях, здавалося, тремтить по зеленкуватій ялинковій шпильці.

— Я живу в селі, на березі річки. У нас є Шугай, ти його не роздереш, коли він піде в гори?..

Вуйко повернувся, щоб іти.

— 0-о, він Шугая злякався! — мовила дівчинка й зареготала, наче їй стало дуже весело. — Він хоч і великий, але плохенький, нічого тобі не заподіє, не бійся.

Проте його велике волохате тіло уже погойдувалось між смереками. Вони стояли, як туго напнуті струни поміж землею і небом. Вуйко йшов поміж тими струнами, а вони напружено мовчали і, здавалось, кожної миті могли солодко зазвучати.

— Агей, вуйку! — покликала дівчинка. Він навіть не озирнувся.

— Краще б я йому не казала про Шугая, — вголос подумала дівчинка. Вона набрала в груди повітря, щоб іще раз покликати свого рятівника, але так і зосталася з розтуленим ротом. Тепер уже не хотіла кликати, бо сердилась на нього. Бо він покинув її саме тоді, коли хотіла розповісти не тільки про самого Шугая, а й про те, як у їхнє село забігають зайці, як дядьки збираються гуртом і полюють на дикого вепра, як зовсім недавно одна лисиця хотіла поласувати курятиною, але її перестріли собаки й не випустили з обгородженого подвір'я. Проте не захотів вуйко про все це слухати — й не треба. Думала, що він добрий і відважний, а він бач який

— самого лише імені їхнього Шугая злякався, котрий ні на кого не нападає й даремно нікого не кривдить.

— То, мабуть, подамся я на полонину,— мовила вголос дівчинка і ще раз подивилась між смереки, де зник бурий. Але його вже й слід прохолов. Дерева стояли мовчки і навіть одне одному не казали, куди пішов вуйко.

Сонце клало достиглі, тремтячі плями на плай, на мураву. Повітря мало не бриніло од тієї теплої сили проміння, і жвавий струмок, б'ючись об каміння та об повалені стовбури, сповнювався брижами легкого світла. Дівчинка йшла вгору, а внизу все глибшала і глибшала ущелина, по дну якої клубочи лося сухе мево. Кучмата, наче овеча, шапка ближчої гори чорно стриміла на блакитному небесному тлі, а шапка дальшої гори була вже зачесана, і її повивали пір'їсті сині води туманів. Дівчинка йшла на полонину, і тому, що перед нею розкривався такий розкішний простір, тому, що на душі в неї вигулювались ще світліші й солодші простори, то дівчинка співала. В її тоненькому голоску, схожому на натхненну жилку струмка, оживало високе мовчання смерек; а також у ньому було щось від упертості оцього плаю, по якому ступали її ноженята; а також вгадувалась у ньому крилата міцність гірського повітря, запашного, наче медові щільники. Співала дівчинка про саму себе, про весну, яка одцвіла по схилах квітками та одшуміла по камінню стрімкою водою, співала про те, що між ялицями пасеться худоба і видзвонює підвішеними на шиї дзвониками. Ступала легко, як козеня, а коли вибралась на вершину, то зупинилась і, озирнувшись навсібіч, побачила навколо застиглі хвилі кам'яного моря. Вона аж засміялась, її лице засвітилось, як світиться весняна квітка з-під снігу, і дівчинка заспівала:

Підеш замуж, донько, Підеш замуж, любко, Підеш замуж, чорнушенько, Сивенька голубко.

її чули гори та небо. Ген там, ліворуч, унизу, під насупленою стіною лісу виднілася самотня колиба, яка відбилась од ріки та од села. А вже отам, праворуч, де свіжо стелилася зелена трава, починалась полонина.

Ще трохи пройти — й покажеться обора, і назустріч їй побіжать собаки. Вже зовсім не думала про вуйка, котрий налякався плохенького Шугая, дівчинка вже малювала зустріч зі своїм батьком, бачила його чорне од вітрів та дощу обличчя і добру, але якусь аж чорну усмішку... Розправила руки, зацвіла лицем, очима та вустами — і знову заспівала:

Та за кого, мамко,

Та за кого, любко,

Та за кого, чорнушенько,

Сивенька голубко?..